

บทที่ ๓ ญี่ปุ่นและตะวันตก

ตะวันตกพยายามที่จะเปิดประเทศ---สงครามฝิ่น---ปฏิริยาญี่ปุ่น--- พัฒนาการขนส่ง และอาวุธยุทโธปกรณ์

เมื่ออิมิตสึ (Iemitsu) โชกุนคนที่สามประกาศนโยบายปิดประเทศในศตวรรษที่ ๑๗ เขามีเหตุผลที่เขาเองคิดว่า นโยบายนั้นเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้และมีเหตุผลในมน้ำใจได้ กล่าวคือ เขาถือว่า ศาสนาคริสต์เป็นเครื่องมือของชาวต่างชาติที่ทะเยอทะยาน จำต้องจัดออกไปทุกวิถีทาง การค้าก็เปิดทางให้ฝ่ายปฏิปักษ์ได้รับอาวุธปืนและมีทองคำ จำต้องจำกัดและควบคุมการค้าไว้ ดังนั้น นักบวชถูกกีดกันออกไป ผู้ใต่นักบวชเข้ามาก็จะถูกลงโทษ พ่อค้าฮอลันดาและพ่อค้าจีนไม่ก็คนถูกจำกัดเขตกำหนดไว้เฉพาะที่เมืองนางาซากิซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิด เมื่อกาลเวลาผ่านไป การค้าไม่เป็นที่ปรารถนา เพราะชาวต่างชาตินำเอาสินค้าฟุ่มเฟือยและสินค้าประเภทที่ญี่ปุ่นไม่สามารถจะประหยัดได้ ความหวาดระแวงถือนโยบายปิดประเทศก็ทวีความเข้มข้นจริงจึงจนโครงสร้างทั้งหมดแห่งความคิดของอิมิตสึได้รับการยอมรับเป็นกฎหมายแห่งบรรพบุรุษ

ความยากลำบากในการดำเนินการปิดประเทศอยู่ที่ว่า ชาวต่างชาติเต็มใจสักเพียงใดที่จะยอมรับนโยบายนี้ และความสามารถของญี่ปุ่นที่จะต้านทานเสียงเรียกร้องให้ยกเลิกการปิดประเทศ ในทั้งสองกรณีนั้น ฐานะของญี่ปุ่นนับวันมีแต่จะขาดประโยชน์ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตะวันตกที่ไร้เทียมทาน ทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถที่จะปกป้องตนเองได้ในยามสงคราม ในศตวรรษที่ ๑๙ การแผ่ขยายตัวของตะวันตกประสานกับความเติบโตใหญ่ทางอุตสาหกรรมและการแสวงหาตลาด ทำให้ญี่ปุ่นไม่อาจจะถูกละไว้เบื้องหลังตามลำพังได้ตลอดไป ภายหลังปี ๑๗๗๕ ทางใต้ของญี่ปุ่นเอง อังกฤษและสหรัฐอเมริกาเริ่มตั้งมั่นการค้ากับจีนทางเหนือรัสเซียเข้าตั้งหลักแหล่งบริเวณทะเลออกชอตสค์ (Okhotsk) นักสำรวจเดินทางมาติดต่อกับญี่ปุ่น

รัสเซียแรกเริ่มสนใจญี่ปุ่นด้วยเหตุที่ได้ค้นพบลูกเรือญี่ปุ่นที่เรือแตกในคาบสมุทร คัมชัตคา (Kamchatka) ใน ค.ศ.๑๖๕๗ นักสำรวจได้เดินทางเข้าไปในหมู่เกาะคูริล (Kuriles) และเกาะ ฮอกไกโด (Hokkaido) แต่ก็เป็นเมื่อ ค.ศ.๑๗๕๒ เมื่อซารีนาคาแคเธอรินมหาราชินีได้ทรงเห็นชอบ ให้อาดัม แลกซ์แมน (Adam Laxman) เดินทางจากทะเลออกซอตส์ค์ไปติดต่อญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการโดยอ้างเรื่องลูกเรือที่เรือแตกอัปปาง เขาพำนักอยู่ในฮอกไกโดในฤดูหนาว และเจรจากับ เจ้าหน้าที่บ้านเมือง แต่ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๗๕๓ เขาก็ถูกห้ามมิให้เดินทางต่อไปยังเมืองเอโดะ และไม่ยินยอมให้เขาเปิดการเจรจาปัญหาการค้าซึ่งจะกระทำได้เฉพาะที่เมืองนางาซากิเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นอนุญาตให้เรือรัสเซียแวะเมืองท่านั้นได้เพื่อตั้งข้อเรียกร้องดังกล่าว

รัสเซียมิได้ทำตามคำอนุญาตนั้นจนเมื่อมีการจัดตั้งบริษัทรัสเซีย-อเมริกาใน ค.ศ. ๑๗๕๕ นายนิโคไล เรซานอฟ (Nicolai Rezanov) ผู้ถือหัวและผู้สนับสนุนการขยายพหิขกรรมรัสเซีย เข้าไปในจีนและญี่ปุ่นได้รับมอบหมายจากซาร์ ให้เดินทางพร้อมด้วยพระราชสาส์นต่อไปยัง ญี่ปุ่น เขาได้เดินทางทางเรือจากเมืองท่าครอนสตัดท์ (Kronstadt) ใน ค.ศ.๑๘๐๓ และมาถึงคัมชัตคา โดยอ้อมแหลมฮอรั่น (Horn) ในปีต่อมาจนถึงนางาซากิในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ค.ศ.๑๘๐๔ เขาได้รับการต้อนรับอย่างห่างเหินมาก เรือของเขาก็ถูกควบคุมดูแล ในขณะที่สำเนาพระราชสาส์นถูกส่งไปเมืองเอโดะ ยิ่งกว่านั้นเขาได้รับความสะดวกที่เมืองท่าแล้วร้ายเยี่ยงนักโทษมากกว่าจะเป็นราชทูต เขาต้องรอคอยอยู่ถึง ๖ เดือนกว่ารัฐบาลกลางจะตัดสินใจได้ว่าไม่อนุญาตให้เขาเดินทางไปเอโดะ และปิดข้อเสนองของรัสเซียทุกประการ เรซานอฟโกรธเกรี้ยวมาก เขาได้สั่งเจ้าหน้าที่ ๒ คน ในทะเลออกซอตส์ค์ให้ปล้นสะดมบริเวณที่ตั้งหลักแหล่งญี่ปุ่นทางเหนือระหว่าง ค.ศ. ๑๘๐๖ และ ๑๘๐๖ ทำให้ญี่ปุ่นขมขื่นใจมากและได้ล้างแค้นในปีต่อมาโดยการยึดตัวนายโกลอฟนิน (Vasilii Golovnin) กับต้นเรือสำรวจรัสเซียที่มาขึ้นบกเกาะหนึ่ง ในหมู่เกาะริวกิวในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๘๑๑ เขาตกเป็นนักโทษในฮอกไกโดประมาณเกือบ ๒ ปี จนเมื่อเรือของเขาเดินทางกลับมาพร้อมด้วยคำปฏิเสศของผู้ว่าการอิรักตส์ค์ (Irkutsk) ที่ไม่รับรู้การปล้นสะดมใน ค.ศ.๑๘๐๖-๗ ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศจึงอยู่ในระดับหมู่เกาะกระจัดกระจายทั่วไป

สำหรับอังกฤษเองความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นก็มีลักษณะดังกล่าว ใน ค.ศ.๑๗๕๑ พ่อค้า เอกชนชื่อคอลเน็ตต์ (James Colnett) แล่นเรือเลียบชายฝั่งตะวันตกของกิวชูด้วยความพยายามอย่างระมัดระวังยิ่งที่จะเปิดการค้าด้วยวิธีการติดต่อกับเรือนอกชายฝั่ง แต่ก็ล้มเหลวจนทำให้อังกฤษมึนคิดจะทำอีก ใน ค.ศ.๑๘๐๘ เรือฟริเกต (frigate) ชื่อ Phaeton เข้าเทียบท่าเมืองนางาซากิ

โดยชักธงฮอลันดา และได้ยึดตัวประกันไว้ เพื่อค้ำประกันการขนส่งสินค้า พหุติกรรมเหนือมือนั้นทำให้เกิดความแตกตื่นตกใจกันมาก แต่ก็เป็นการบังเอิญสำหรับจุดประสงค์ของเรือเองที่มุ่งจะยึดเรือรบฮอลันดา ซึ่งเป็นการปฏิบัติการในยามรบต่อต้านจักรพรรดินโปเลียน อย่างไรก็ตาม เหตุบังเอิญนั้นมีผลกระทบมากในปีต่อมา เมื่อแรฟเฟิลส์ (Thomas Stamford Raffles) มุ่งหมายจะทำลายนโยบายปิดประเทศญี่ปุ่น ในฐานะที่เป็นผู้ว่าการแห่งชวา (ซึ่งเพิ่งยึดได้จากฮอลันดา) แรฟเฟิลส์ได้เพียรพยายาม ๒ ครั้ง ใน ค.ศ.๑๘๑๓-๑๔ ที่จะเปิดการค้ากับเดชิมา (Deishima) แทนที่ฮอลันดา ทุกครั้งที่เขาส่งคนไปดำเนินการตามคำสั่ง ก็ถูกคนของโรงงานฮอลันดาขัดขวางชื่อนายเด็ฟฟ์ (Hendrik Doeff) ซึ่งขู่จะเปิดโปงให้ญี่ปุ่นรู้ความจริงอันจะเป็นการผลักดันให้เกิดเรื่องกับญี่ปุ่นด้วยกรณีเรือ Phaeton คำขู่ได้ผลเพราะรัฐบาลอังกฤษรับรู้นโยบายของแรฟเฟิลส์อย่างยืหน้า และผู้ว่าการคัดค้านเองไม่เห็นด้วย แรฟเฟิลส์ต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังต่อไป แต่จะโดยกรณีใดก็ตาม โอกาสที่จะปฏิบัติการก็มีได้ยืนานานัก เพราะชวาก็ได้ถูกมอบคืนแก่ฮอลันดาในเวลาต่อมาไม่นานนัก

ยี่สิบปีต่อมา ผลประโยชน์อังกฤษในญี่ปุ่นมีน้อยมาก จึงมิได้มีการปฏิบัติการใด ๆ การเดินเรือโดยเอกชนไปอาวเอโดโน ค.ศ. ๑๘๑๘ และเรือล่าปลาวาฬหลายครั้งก็ได้ล่ายอยู่บริเวณนอกชายฝั่งญี่ปุ่น ได้ทำให้มีการติดต่อกับหมู่บ้านญี่ปุ่น ความพยายามที่จะเปิดญี่ปุ่นมิได้ปรากฏจนถึงปี ๑๘๓๗ เมื่อได้ร่วมมือกับอเมริกา เรื่องเริ่มจากการที่เรือสำเภญี่ปุ่นที่เดินเรือเสียขายฝั่งไปโอโดโนปลายปี ๑๘๓๔ ถูกพายุพัดเสากระโดงเรือพัง และพัดเรือออกนอกเส้นทาง เรือลอยละล่องในน่านน้ำปาซิฟิกอยู่หลายเดือน ลูกเรือต้องยังชีพด้วยน้ำฝนและข้าวซึ่งเป็นสินค้าที่จะเอาไปขาย ทำยสุดเรือแตกอับปางที่ชายฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของทวีปอเมริกา มีผู้รอดตายเพียงสามคนจากภัยชาวอินเดียนแดง ใน ค.ศ.๑๘๓๔ โดยได้รับความช่วยเหลือจากโรงงาน ของบริษัท ฮัดสัน (Hudson Bay Company) ที่บ่อมแวนคูเวอร์ (Vancouver) ด้วยความคิดที่จะใช้เหตุนี้เป็นข้ออ้างเพื่อเปิดการเจรจากับญี่ปุ่น จึงมีการจัดส่งลูกเรือรอดตายไปลอนดอนใน ค.ศ.๑๘๓๕ แต่รัฐบาลอังกฤษแสดงท่าทีไม่กระตือรือร้นนัก พวกลูกเรือจึงถูกโอนไปกวางตุ้งต่อมาในปีนั้นเอง ร้อยเอกอีเลียต (Captain Eliot) ผู้ตรวจการแห่งการค้าคนที่สอง (Superintendent) ก็คิดการดังเดิมอีก เขาได้เขียนไปถึงนายปาล์มสตัน (Palmerston) ชี้แนะถึงโอกาสที่จะส่งลูกเรือที่เรือแตกกลับทางเรือรบ แล้วจะได้ติดต่อกับญี่ปุ่น แต่กระทรวงการต่างประเทศบอกปิดอย่างไม่ยืด ในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๘๓๖ จึงเป็นการสิ้นสุดการกระทำริเริ่มของฝ่ายรัฐบาล แม้จะมีปัญหาค้างอยู่ว่าจะส่งลูกเรือกลับประเทศอย่างไรดี ในเมื่อการเดินทางกลับโดยเรือสำเภจีนตามคำสั่ง

ของกระทรวงนั้นเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ด้วยเหตุหลายประการ

พ่อค้าอเมริกาชื่อนายคิง (C.W.King) และมิชชันนารี ดร.วิลเลียมส์ (Dr.S.Wells Williams) ได้ช่วยดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพราะพวกเขาเองก็มีพวกลูกเรือญี่ปุ่นอับปาง ตกค้างอยู่เหมือนกันสี่คนจากมะนิลา และคาดหวังที่จะใช้เป็นช่องทางไปสู่ญี่ปุ่น พวกเขาจึงปรึกษากับร้อยเอกอีเลียตในการตั้งขอกล่าวหาเพิ่มเติม ในฤดูร้อนปี ๑๘๓๗ เขาได้จัดลูกเรืออังกฤษและญี่ปุ่นลงเรือของบริษัทมอร์ริสัน (Morrison) มุ่งไปอ่าวเอโดะ โดยแวะเมืองนาฮา (Naha) เมืองหลวงของหมู่เกาะริวกิวก่อน แต่แผนการล้มเหลวทั้งในด้านจุดประสงค์เปิดเผย และส่วนตัว ในวันที่ ๓๐ กรกฎาคม เรือมอร์ริสันทอดสมอนอกฝั่งอุรากา (Uraga) เจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นและพวกสอดรู้สอดเห็นก็แห่กันขึ้นมาบนเรือ แต่พอพลบค่ำ ญี่ปุ่นก็ยิงปืนกราดเรือเสียก่อนที่จะเปิดการถกเถียงด้วยซ้ำ บีบบังคับให้เรือต้องถอนสมอออกไป เมื่อไปถึงเกาะริวกิวทางใต้ก็ประสบการต่อต้านอีก ในวันที่ ๒๔ สิงหาคม เรือมอร์ริสันเลยต้องพาลูกเรือตกค้างพร้อมด้วยสินค้ากลับไปยังจีนตามเดิม

กรณีเรือมอร์ริสันได้ปิดฉากสมัยดังกล่าว ๒ ปีต่อมา อังกฤษได้ทำสงครามฝิ่นกับจีน ซึ่งพลิกการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคดังกล่าว ตามข้อตกลงของสนธิสัญญา อังกฤษได้ฮ่องกงและเปิดเมืองท่าขึ้นเพิ่มเติมตั้งแต่เซี่ยงไฮ้ลงมาจนถึงปากแม่น้ำแยงซี (Yangtze) ทำให้การเยือนญี่ปุ่นยิ่งเป็นไปได้ยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะวางแผนหรือมิได้วางแผน เพราะเซี่ยงไฮ้ห่างนางาซากิเพียง ๕๐๐ ไมล์เท่านั้น ยิ่งกว่านั้น ความเติบโตใหญ่ของการค้าย่อมหมายถึงพ่อค้ายุโรปและผลประโยชน์ทางคลังมีความเกี่ยวข้องกันด้วยเรื่องเปิดญี่ปุ่น เล็งเห็นกันว่า ญี่ปุ่นมิได้เป็นดินแดนนอกเส้นทางการค้าของตะวันตกดั่งอดีตแล้ว หากแต่เป็นดินแดนรอบนอกของแวดวงการค้าของตะวันตก รัฐบาลยุโรปเห็นเอเชียตะวันออกใหญ่ขึ้นทุกที จนต้องมีการใช้การทูตทันสมัย กล่าวคือ การตั้งกงสุลและการใช้เรือปืน ซึ่งหนุนหลังการส่งคณะผู้แทนไปญี่ปุ่นได้อย่างดี โดยมีทั้งกำลังคนและเรือพร้อมอยู่แล้ว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การที่จะแสวงหาผลประโยชน์โดยติดต่อญี่ปุ่นได้ขยายตัวจากเดิมเป็นความสามารถอันได้เปรียบของรัสเซีย ขยายมาอยู่ในมือของมหาอำนาจทางทะเลแล้ว

ความเปลี่ยนแปลงสะท้อนชัดถึงการส่งตัวคนไปญี่ปุ่นในสิบปีต่อมา ส่วนใหญ่เป็นตัวแทนทางการของบรรดาประเทศต่าง ๆ ญี่ปุ่น โดยลักษณะที่ตั้งยังไม่รู้จักกันดี ย่อมถือว่าสำคัญในการเสียดินเรือ ใน ค.ศ.1843 เรือสำรวจของอังกฤษชื่อ HMS Samarang ได้เดินเรือบริเวณ

ตะวันออกเฉียงเหนือ จากเกาะฟอร์โมซา (Formosa) ไปสู่นางาซากิ ในเดือนธันวาคม ค.ศ.1845 และขอเข้าเทียบท่าเก็บสินค้า แล้วเลยถือโอกาสแอบสำรวจท่าเรือก่อนจากไป สี่ปีต่อมา อีกลำชื่อ HMS Mariner มาถึงเซี่ยงไฮ้เพื่อสำรวจเส้นทางไปเอโดะ แม้ว่าญี่ปุ่นขัดขวาง เรือก็สามารถสืบสำรวจท่าเรือยูรากา และชิโมดา (Shimoda) และอ่าวซางามิ (Sagami) ซึ่งอยู่ระหว่างสองเมืองนั้น การสำรวจดังกล่าวเป็นหน้าที่ปกติของการนาวิ ไม่มีจุดมุ่งหมายการทูตใด ๆ แต่ก็ดูประหลาดอยู่สำหรับผู้สังเกตการณ์ทั้งหลาย

เป็นเรื่องควรตั้งข้อสมมุติว่า รัฐบาลของยุโรปจะต้องถูกประเทศของตนบีบคั้นด้วยแนวคิดพาณิชย์นิยม (Mercantilism) ให้เปิดประเทศญี่ปุ่น บรรดาพ่อค้า เจ้าหน้าที่ราชการและแม่แต่มิชชันนารีในตะวันตกที่คิดว่า การบังคับจีนให้ค้าขายด้วยนั้นเป็นสิทธิ์โดยชอบธรรม ได้ให้ตัวอย่างหลักการหนึ่งซึ่งจะนำมาใช้กับญี่ปุ่นด้วย หนังสือพิมพ์ **Edinburgh Review** ได้ให้ข้อถกเถียงต่อไปนี้ :-

“การบังคับปิดประเทศญี่ปุ่นเป็นการผิดมิเฉพาะต่อตนเองเท่านั้น ยังผิดต่อโลกเสรีวิไลด้วย... ชาวญี่ปุ่นมีสิทธิ์โดยเฉพาะที่จะเป็นเจ้าของดินแดนของตนอย่างแน่นอน แต่ต้องไม่ปิดเบือนสิทธิ์นั้นจนถึงขั้นปิดกั้นชาติอื่นจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในความมั่งคั่ง และคุณธรรม ค่านิยมของญี่ปุ่น การถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ถูกต้อง ไม่ว่าจะป็นรังหนูหรือจักรวรรดิมีทางเดียวคือครอบครองโดยเฉพาะของคนหนึ่งเพื่อประโยชน์ของคนอื่นทั้งหมด”๙

เหล่าเสนาบดีจึงต้องถือความคิดดังกล่าวเมื่อกำหนดนโยบายขึ้นมา

สถานการณ์สงครามฝิ่นได้ทำให้เกิดความสนใจญี่ปุ่นเป็นครั้งแรกใน ค.ศ.๑๘๔๔ ในฤดูร้อนปีนั้นเอง เรือฮอลันดาที่อัญเชิญพระราชสาส์นของพระเจ้าวิลเลียมที่ ๒ แห่งฮอลันดามาถึง โชกุนได้มาถึงเมืองนางาซากิ พระราชสาส์นได้ชี้ให้เห็นว่า การอุตสาหกรรมในยุโรปทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างยุโรปกับโลกผันแปรและเน้นผลกระทบที่เป็นอันตรายยิ่งต่อญี่ปุ่น พระราชสาส์นนั้นมีลักษณะชี้แนะฉันมิตรให้ญี่ปุ่นพิจารณาทบทวนนโยบายปิดประเทศเสียใหม่ ในขณะที่ยังมีสิทธิ์เสรีที่จะปฏิบัติโดยปราศจากความกดดันจากภายนอก อย่างไรก็ตาม ก็เป็นการประจักษ์ชัดว่า ฮอลันดาหวังประโยชน์ส่วนตน และพระราชสาส์นนั้นเป็นการทาบตาม

เพื่อจะเปิดการเจรจาซึ่งเอโดยอมตระหนักได้ดี แต่ก็ยังตอบภาคเสธ และไม่มียุติษณปะระนีปะระนอม
จดหมายโชกุนลงวันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๔๕ ได้ย้าทรศนะตั้งเดิมตามปะระเพณีนิยม
ว่า การค้าระหว่างปะระเทศได้ถูกจำกัดโดยกฎหมายบรรพบุรุษให้มีเฉพาะกับจีนและฮอลันดา
โชกุนไม่สามารถพิจารณาขยายการค้าไปสู่ปะระเทศอื่น ๆ ได้ เพราะฉะนั้น การติดต่อด้วย
เรื่องดังกล่าวนั้นจะต้องยุติ และไม่รื้อกลับขึ้นมามีติดต่อด้วยเรื่องนี้อีก

อังกฤษหรือรัสเซียย่อมจะไม่ยอมรับคำตอตอบเช่นนั้นแน่นอน แต่จะปฏิบัติการก็มีได้ด้วย
ถูกขัดขวางจากเหตุอื่น ๆ ที่จะต้องพิจารณาด้วย อันที่จริงแล้ว ใน ค.ศ.๑๘๔๕ เซอร์ จอห์น เด
วิส (Sir John Davis) เป็นผู้ตรวจการค้าแห่งฮองกงได้เสนอแผนลับที่จะส่งตัวแทนไปญี่ปุ่น
อาเบอร์ดีน (Aberdeen) แห่งกระทรวงต่างประเทศได้ให้ความเห็นชอบว่า จะสามารถดำเนินการ
ตามแผนได้ในฤดูร้อนปี ๑๘๔๖ แต่เมื่อถึงเวลานั้น การปฏิบัติการต้องยกเลิกเพราะขาดกำลัง
ทหารเรือที่เพียงพอแก่การปฏิบัติการและเนื่องจากทำเนียบตัวเอง มิได้สนใจมากถึงขนาดที่จะ
ดำเนินการเอง แม้จะยอมรับการตัดสินใจของเดวิส แต่ละทิ้งเรื่องไว้ ทั้ง ๆ ที่ได้ยินยอมให้ผู้ตรวจ
การค้าของตนดำเนินการได้เมื่อมีโอกาสจังหวะเหมาะ ในขณะที่นั้น ใคร ๆ ก็ใจจดจ่ออยู่กับเรื่องเงิน
มากจนเกินกว่าจะทำสิ่งอื่นใดได้

สำหรับรัสเซียมีเหตุผลอื่นแต่มีผลเดียวกัน ภายหลังสงครามฝิ่น ชาร์ลส์ โคลัสที่ ๒
(Nicolas II) ได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณาฐานะรัสเซียในบริเวณลุ่มน้ำอามูร์ (Amur) ท่าม
กลางภาวะการณ์ใหม่ ๆ กรรมการคนหนึ่งชื่อพลเรือตรีปูเตียติน (Rear Admiral Putiatin) ได้วาง
แผนสำรวจบริเวณปากแม่น้ำอามูร์ และส่งผู้คนจำนวนหนึ่งเดินทางไปญี่ปุ่น ชาร์ลส์เห็นชอบ
ด้วยกับแผนนี้ใน ค.ศ.๑๘๔๓ แต่กระทรวงการต่างประเทศเนสเซลโรด (Nesselrode) ไม่เห็น
ด้วย โดยเห็นว่า รัสเซียมิได้มีการค้าขายในน่านน้ำปาซิฟิกที่มีค่าควรถึงขนาดจะต้องพยายาม
ดำเนินการเช่นนั้น การสำรวจแม่น้ำอามูร์ดำเนินการได้ แต่การหาสู่ทางติดต่อด้วยญี่ปุ่นได้ถูกระงับไป
การค้ากับญี่ปุ่นมีประโยชน์รองลงมาสำหรับรัสเซีย จะมีค่าบ้างก็เฉพาะระดับท้องถิ่น
สำหรับการตั้งหลักแหล่งรอบทะเลออกคอตส์ อีกประการหนึ่ง ปัจจัยการค้ายังมีอีกจุดมุ่งหมาย
หนึ่งที่อาจนำไปสู่การเจรจาได้ รัสเซียมีพรมแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีผลประโยชน์
ทางการเมือง และถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ ทำให้รัสเซียจำต้องสนใจอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ในความเติบโตใหญ่
ของอิทธิพลตะวันตกชาติใดก็ตามที่อาจมีในภูมิภาคนั้นด้วยเหตุง่ายตาย คือ โดยเหตุเปิดปะระเทศ
ญี่ปุ่น รัสเซียจึงจับตาดูความเคลื่อนไหวอย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นความเคลื่อนไหวของอังกฤษ
หรือสหรัฐอเมริกา

ผลประโยชน์ของอเมริกาเป็นผลประโยชน์ทางการค้าแบบอังกฤษ และเห็นปาซิฟิก เป็นจุดยุทธศาสตร์แบบเดียวกับรัสเซีย จึงเป็นเหตุผลสมควรว่า ทำไมอเมริกาจึงท้ายสุดเป็นผู้พยายามเปิดน่านน้ำ ญี่ปุ่น เริ่มตั้งแต่ใน ค.ศ. ๑๘๕๕ พ่อค้าปาล์มเมอร์ (Aron Palmer) ได้เกลี้ยกล่อมรัฐบาลของตนให้หมายผลมหาศาลจากการค้ากับญี่ปุ่น รัฐบาลจึงส่งพลจัตวา บิดเดิล (Commdore James Biddle) ผู้บัญชาการกองเรือในน่านน้ำปาซิฟิกให้ไปญี่ปุ่นและแสวงหา ลู่ทางทำข้อตกลง พลจัตวา บิดเดิลได้ถือโอกาสนั้นในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๕๖ แต่ก็มีโอกาส สำเร็จผลยากเพราะได้รับคำสั่งกำชับให้เลี่ยงหลีกเลี่ยงการยุ่งญี่ปุ่น เขาจึงต้องละโอกาสโดย ปลอบยให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ท่าเมืองเอโดอันเป็นการสบประมาทร้ายแรงต้องผ่านไป และตนเอง ก็ถูกโจมตีวิพากษ์วิจารณ์จากพวกเดียวกันและชาวตะวันตกอื่น ๆ ในจีน เป็นการโจมตีเรื่องที่เกิดขึ้นมากกว่าจะโจมตีเรื่องที่เขาปฏิบัติการณ์ล้มเหลวโดยที่ญี่ปุ่นปฏิเสธที่จะให้อภิสิทธิ์และเปิด การค้าด้วย บิดเดิลได้ปล่อยให้สถานการณ์ยิ่งเลวร้ายลงกว่าที่คาดไว้ โดยประสบการณ์นี้ บิดเดิลได้กล่อมเดวิสให้ละทิ้งแผนส่งตัวแทนไปญี่ปุ่น ความล้มเหลวนั้นตามติดอีกครั้ง สามปี ต่อมาเมื่ออเมริกาส่งเรือเพรเบิล (Preble) มาถึงนางซากิ เรียกร้องให้ญี่ปุ่นปล่อยลูกเรืออเมริกา ที่ถูกจับเมื่อมาล่าปลาวาฬ แต่ก็ไร้ผลจนถึงเรื่องตั้งกงสุลและขอตั้งสถานทูตในญี่ปุ่น

ตามกรณีดังกล่าว นโยบายของอเมริกาก็เหมือนอังกฤษและรัสเซียที่มีได้ถูกแรงกดดัน มากกว่านั้นอีก ฐานะอเมริกาในกรณีปาซิฟิกได้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว เมื่ออังกฤษรับรอง อเมริกามีสิทธิ์เหนือดินแดนโอเรกอน (Oregon) ใน ค.ศ. ๑๘๔๖ และอเมริกาได้ครองคาลิฟอร์เนีย อันเป็นผลมาจากสงครามกับเม็กซิโกใน ค.ศ. ๑๘๔๖-๘ เป็นเหตุให้พรหมแดนอเมริกาขยาย ไปจดชายฝั่งมหาสมุทรปาซิฟิก เริ่มมีการถกเถียงที่จะวางรางรถไฟข้ามทวีปในแง่ของการค้ากับ เอเชีย และพัฒนาการภายในประเทศด้วย ในขณะเดียวกันบริษัทปาซิฟิกการไปรษณีย์โดย เรือกลไฟ (Pacific Mail Steamship Company) ได้วางแผนเส้นทางไปรษณีย์ไปจีน ญี่ปุ่นจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญอย่างจริงจังขึ้นมาทันที ในฐานะที่เป็นเมืองท่าญี่ปุ่น และรายงานกันว่าเป็นแหล่ง เก็บถ่านหินอยู่บนเส้นทางระหว่างซานฟรานซิสโก (San Francisco) กับเซี่ยงไฮ้ ดังนั้น การที่ญี่ปุ่น ไร้หน้าใจต่อลูกเรือที่ตกยากหรือต่อเรือที่แวะมาขอเสบียง โดยเฉพาะเรือล่าปลาวาฬ ย่อมเป็น สิ่งที่เหลือจะทนต่อไปได้ น่านน้ำชายฝั่งญี่ปุ่นเองก็อยู่บนเส้นทางเดินเรือสายสำคัญสำหรับเรือกล ไฟที่มีระยะจำกัด ไม่ว่าจะการค้ากับญี่ปุ่นจะมีค่าควรหรือไม่ก็ตาม การปิดประเทศญี่ปุ่นถือเป็น การมุ่งร้ายที่ต้องดำเนินการ การโจมตีระลอกต่อไปจึงต้องถูกกำหนดให้แน่นยิ่งขึ้น

ดังปรากฏชัดใน ค.ศ.๑๘๕๒ เมื่อมีการประกาศว่ากองเรืออเมริกาภายใต้การนำของพลจัตวาเปอรี (Commdore M.C. Perry) จะเดินทางไปญี่ปุ่น การเดินทางครั้งนั้นได้ประกาศให้รู้ทั่วไปรวมทั้งญี่ปุ่นเองด้วย วงการหนังสือพิมพ์ตะวันตกถกเถียงข้อดีข้อเสียทั้งในด้านจุดประสงค์และวิธีการ และทำนายทายทักไว้ว่า ถ้าการถกเถียงกับญี่ปุ่นล้มเหลว ก็ควรใช้ปืน วงการรัฐบาลก็พยายามแสดงทรรศนะส่วนตน เป็นที่ปรากฏแล้วว่า อังกฤษเตรียมพร้อมที่จะปล่อยให้ทุกอย่างดำเนินไปเองตามครรลองของมัน รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศได้เขียนถึงฮ่องกงในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๘๕๒ ว่า “รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ย่อมจะยินดีที่จะเห็นการเปิดการค้ากับญี่ปุ่น แต่ก็เห็นควรให้สหรัฐอเมริกาดำเนินการทดลองเอง และถ้าการทดลองนั้นสำเร็จผล รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็สามารถจะฉวยประโยชน์จากความสำเร็งนั้น”^{๑๐} ตรงข้ามกับรัสเซียซึ่งรีบพลิกคดีแผนของปี ๑๘๔๓ และแต่งตั้งให้ปุเตยดินนากองเรือไปญี่ปุ่นโดยได้รับคำสั่งให้รักษาผลประโยชน์รัสเซีย และให้แน่ใจว่ารัสเซียต้องมีสิทธิ์มีเสียงในข้อตกลง ดังนั้น ญี่ปุ่นก็กลายเป็นจุดหมายปลายทางของกองเรือมิเฉพะกองเดียวเท่านั้น หากแต่ของกองเรือหลายกองเรือที่ทรงพลานุภาพแข่งขันกัน กองหนึ่งมาจากชายฝั่งตะวันออกของทวีปอเมริกาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.๑๘๕๒ อีกกองหนึ่งมาจากยุโรปสองเดือนต่อมา ในทรรศนะของทุกคนย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ประตูที่ปิดตายจะต้องเปิดออกเองหรือมิฉะนั้นก็ต้องถูกพังลงมา

พัฒนาการแห่งผลประโยชน์ของรัสเซีย อังกฤษและสหรัฐอเมริกาในตะวันออกไกล เช่นนั้น ย่อมเป็นที่ซึ่มซาบดีสำหรับรัฐบาลญี่ปุ่น และมีผลทำให้ญี่ปุ่นใส่ใจกับการป้องกันชายฝั่งทะเลของตนมากขึ้น แวนแคว้นตามชายฝั่ง ได้รับการบอกเล่าให้เฝ้าดูเรือต่างชาติ และให้มีกองทัพพร้อมที่จะขับเรือเหล่านั้นออกไป ใน ค.ศ.๑๘๖๕ รัฐบาลยังสั่งให้ยะได้ถ้าเห็น ใน ค.ศ. ๑๘๔๒ คำสั่งนี้ถูกยกเลิก เมื่อมิซึโนะรู้เห็นเหตุการณ์ในจีน เขาได้บอกคำสั่งให้ช่วยเหลือเรือที่บ่ายหน้ามาฝั่งฝั่งให้มีปัจจัยพอยังชีพแล้วให้เรือแล่นกลับไป แต่มิซึโนะก็ย้ำว่าการผ่อนคลายเป็นตามคำสั่งนั้นมิได้เป็นข้ออ้างให้ย่อหย่อนในเรื่องความระมัดระวังทางทหาร นายมาซาฮิโร (Abe Masahiro) ผู้สืบอำนาจต่อจากมิซึโนะเองได้เป็นกรรมการอาวุโสในคณะที่ปรึกษาแห่งรัฐในเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๘๔๕ ก็มีความระมัดระวังมาก และเต็มใจให้สัตสุมาสีเสียดกฎปิดประเทศในกรณีหมู่เกาะริวกิว แต่ไม่ยินยอมให้สัตสุมาสีเปิดการค้ากับตัวแทนตะวันตกที่มาญี่ปุ่นเป็นครั้งแรก นโยบายดังกล่าวยังคงเป็นทำนองนี้จนกระทั่งถึงปี ค.ศ.๑๘๕๓

ทั้งนี้ มิได้หมายความว่า นโยบายพื้นฐานจะไม่ใช่ปัญหา ตั้งแต่สิ้นศตวรรษที่ ๑๘ ปัญญาชนญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นชาวมุโรวที่มีอิทธิพลพอควรต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ครูบาอาจารย์ หรือที่ปรึกษาของเจ้าขุนนางผู้เป็นนาย ได้มีการถกเถียงกันอย่างจริงจังถึงผลกระทบของนโยบายปิดประเทศที่มีต่อการเมืองและเศรษฐกิจ กลุ่มแรกที่ถกเถียงคือ กลุ่มหัวดัตช์ (“Dutch Scholars”—Rangakusha) ซึ่งเรียนภาษาฮอลันดาเพื่อจะได้อ่านหนังสือฮอลันดาออก หนังสือเหล่านี้สั่งเข้ามาโดยโรงงานฮอลันดาที่เดซิมา กลุ่มนี้เดิมที่สนใจการแพทย์และเรื่องทำนองนี้มาก แต่หลังปี ๑๗๙๘ เมื่อต่างชาติมาญี่ปุ่นมากขึ้น ก็มีการให้ความสนใจภูมิศาสตร์ กิจการโลกและแม้แต่เรื่องการเมือง จึงหลีกเลี่ยงมิได้ที่จะต้องสนใจความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของญี่ปุ่น ตัวอย่างเช่น มีคนหนึ่งเขียนบทความจุลสารใน ค.ศ.๑๘๓๘ เรื่องกรณีเรือมอร์ริสสัน โดยใช้ชื่อเรื่องว่า เรื่องแห่งความฝัน (“Story of a Dream”) โดยอ้างรางวัลเท็จจริงไว้ แต่ก็ชี้ชัดถึงจุดยืนของผู้เขียนแต่เพียงพอฟว่า อังกฤษคืออริราชศัตรูผู้ทรงพลังที่สามารถจะแสดงความโกรธแค้นต่อการที่ถูกญี่ปุ่นเหยียดหยาม และญี่ปุ่นควรจะรู้สึกตัวที่ได้ปฏิบัติต่อผู้แทนอังกฤษเช่นนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การปิดประเทศอาจเป็นอันตราย บทความนี้ถือว่าเป็นการโจมตีระบอบการปกครอง ผู้เขียนจึงถูกจับกุมคุมขังในเวลาต่อมา

กลุ่มนี้มีคนหนึ่งที่เด่นขึ้นชื่อมากชื่อ ซากุมา โชซัน (Sakuma Shozan) เป็นชาวมุโรวแห่งมัตสึชิโร (Matsushiro) ในชินานู (Shinanu); เจ้าขุนนางผู้เป็นนายคือซานาดา ยูจิตซุรา (Sanada Yujitsura) เป็นกรรมการแห่งคณะที่ปรึกษาแห่งรัฐในสมัยมิซึโน และได้รับมอบหมายให้ปกป้องชายฝั่งทะเล ด้วยความรู้เรื่องและสนใจนโยบายการป้องกันชายฝั่ง ซึ่งซากุมาไม่ทางรู้โดยตลอดจากความสัมพันธ์กับนาย ทำให้ซากุมาสนใจเรียนภาษาฮอลันดา และศิลปวิทยาตะวันตก เขาเชื่อมั่นว่า ญี่ปุ่นจะคุ้มครองตนเองได้ก็โดยอาศัยอาวุธยุทโธปกรณ์ตะวันตกเท่านั้น ใน ค.ศ.๑๘๔๒ เขาได้เสนอบันทึกหลายครั้งต่อนายเหนือหัว เพื่อชี้ให้เห็นถึงภัยอันตรายจากการโจมตีของฝ่ายรัสเซียและอังกฤษ และขอร้องให้เตรียมพร้อมเพื่อการต่อสู้ปกป้องตนเองโดยซื้อหาอาวุธทันสมัยและเรียนรู้ที่จะผลิตอาวุธด้วย ภายในเวลาเพียง ๖ ปี เขาเองก็เรียนรู้เทคนิคของการหล่อปืนใหญ่ การศึกษาของเขามีได้จำกัดขอบเขตอยู่ที่กลศาสตร์เท่านั้นแม้จะมีคุณประโยชน์ต่อการทหาร ใน ค.ศ.๑๘๔๕ เขาได้ยื่นฎีกาต่อซานาดาขอเงินช่วยเหลือเพื่อเตรียมการจัดพิมพ์พจนานุกรมภาษาฮอลันดาเป็นภาษาญี่ปุ่น และพิมพ์หนังสือฮอลันดามากมาย เขาได้ชี้แนะว่าเป็น “การเรียนรู้ศัตรู”^{๑๑} ปีต่อมาเขาได้ขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลกลางโดยชี้แนะว่า วิทยาศาสตร์ตะวันตกเหนือกว่าจีนและญี่ปุ่นมาก นานาประเทศทางตะวันตกล้วนประสบ

ความสำเร็จในการสร้างพลัง “เพราะศิลปะวิทยาการตะวันตกมีหลักเหตุผล และศิลปะวิทยาการจีนขาดหลักเหตุผล”^{๑๒} จีนต้องพ่ายแพ้ตะวันตกก็เพราะจีนมิได้ทันเห็นความจริงนี้ ถ้าญี่ปุ่นไม่ต้องการประสบชะตากรรมเช่นนั้น ญี่ปุ่นจะต้องเรียนรู้ศิลปะวิทยาการตะวันตกทุกสาขามีไม่เฉพาะสาขาการทหารที่จะนำไปใช้กับสงครามเท่านั้น

แม้จะชื่นชมความสำเร็จอันงดงามของตะวันตก ซากุมาก็ยังผูกพันต่อประเพณีนิยมที่มีได้ข้องเกี่ยวกับเรื่องเทคนิค ซึ่งเขาได้แสดงทัศนคติของตนเด่นชัดในคำขวัญที่ว่า “จริยธรรมตะวันออก วิทยาศาสตร์ตะวันตก” (“Eastern Ethics, Western Science”) ซึ่งเป็นคำขวัญของทางการในรัชสมัยจักรพรรดิเมจิ (Meiji) ซากุมาเองมิได้มีชีวิตยืนนานพอที่จะเห็นการฟื้นฟูประเทศในรัชสมัยนั้น เขาถึงแก่กรรมใน ค.ศ. ๑๘๖๔ ขณะมีอายุได้ ๕๓ ปี โดยถูกคนหัวรุนแรงคนหนึ่งจากโซซุสังหารชีวิต นับเป็นการเศร้าสลดที่เป็นการปิดฉากชีวิตของผู้ที่ใช้เวลาถึง ๒๐ ปี ในการแสวงหาวิธีปกป้องรักษาญี่ปุ่นจากการก้าวร้าวรุกรานโดยต่างชาติ และเคยติดคุกมาแล้วด้วยข้อหาโจมตีวิจารณ์ความอ่อนแอของรัฐบาลกลางในการเจรจาทางการทูต

คนประเภทซากุมาอีกมากได้เกี่ยวข้องกับการเมือง เพราะกิจการต่างประเทศเป็นประเด็นการเมือง บางคนก็เกี่ยวข้องเพราะถือตนว่ามีส่วนเสนอการปฏิรูปตั้งแต่แรกเริ่มดังเช่น ซาโตะ ชิเนน (Sato Shinen, ค.ศ. ๑๘๖๙-๑๘๕๐) สนับสนุนความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจ ส่งเสริมการปฏิรูปการทหารและการขยายอำนาจไปโพ้นทะเล การที่เขาขาดหลักการบ้านนั้นก็ด้วยเหตุภูมิหลังครอบครัวของเขา เขามาจากครอบครัวสามัญชนทางภาคเหนือ ซึ่งชำนาญในการผลิตพืชผลการป่าไม้และการเหมืองแร่มาหลายชั่วคนแล้ว แต่เขาเองก็คือผู้ดลบันดาลทุกอย่างเป็นส่วนใหญ่ เขาต้องเกี่ยวตัวญี่ปุ่น ให้ความสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ และเรียนรู้ความรู้จากฮอลันดาเพื่อศึกษาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การเดินเรือและวิทยาการทหารของตะวันตก จึงนับว่าเป็นคนที่มีความพร้อมมากกว่าคนอื่นร่วมสมัยในการที่จะวางยารักษาความเจ็บไข้ของประเทศชาติ ตั้งแต่แรกแล้ว เขาสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศ แต่เมื่อได้รับทราบข่าวสงครามฝิ่น เขาก็เริ่มกังขาว่า ผลประโยชน์มหาศาลจากการค้านั้นคุ้มหรือไม่กับการเสี่ยงทางการเมือง ในระยะนั้น เขาเองก็ลังเลในเรื่องการสร้างจักรวรรดิญี่ปุ่น เดิมที เขาเคยถกเถียงว่า ลักษณะที่ตั้งของญี่ปุ่นที่มีความสามารถในการจัดตั้งรวมกลุ่ม และมีศีลธรรมจรรยาเหนือกว่า ย่อมทำให้ญี่ปุ่นต้องครอบครองจีน และบริเวณโดยรอบในตะวันตกอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ และทั้งโดยที่ปรารถนาเช่นนั้นด้วย แต่เขาก็เริ่มกังวลเรื่องการป้องกันประเทศ ความพ่ายแพ้ของจีนบั่นทอนความมั่นใจของเขาเองมาก

นี่คือปฏิกริยาสามัญของนักเขียนทั่วไปมีต่อสงครามฝิ่น ที่นับว่าสำคัญกว่านั้นอีกก็คือ ซาโตะถือว่าการที่จะสร้างพลังเศรษฐกิจและพลังทหารนั้นจักต้องพึ่งพาโครงสร้างทางการเมือง เขาได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งพรรณนาถึงชนิดของรัฐ--ที่มีจุดมุ่งหมายและมีระเบียบแบบแผนเหมือนรัฐแบบนครรัฐสปาร์ตา (Sparta--(ของกรีซ))--ที่เขาอยากให้ผู้ญี่ปุ่นเป็นเช่นนั้น หน่วยราชการกรมกองต่าง ๆ มีหน้าที่ปกครองโดยมีหน้าที่เฉพาะของตนด้านต่าง ๆ คือ เกษตรกรรม การป่าไม้ การเหมืองแร่ การคลังและการพาณิชย์กรรม การอุตสาหกรรม และกองทัพบกและกองทัพเรือ ประชากรแบ่งเป็นชนชั้นต่าง ๆ โดยสายสืบสกุลวงศ์ตามหน้าที่ที่มีต่อสังคม ทุกชนชั้นต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยราชการกรมกองโดยเฉพาะ ห้ามเปลี่ยนอาชีพ และห้ามแยกตัวออกจากกลุ่ม โดยวิธีนี้จะทำให้เยาวชนมีความรอบรู้ในอาชีพประจำตระกูล ตั้งแต่เยาว์วัย เป็นการเพิ่มความชำนาญเฉพาะและประสิทธิภาพ เมื่ออายุ ๘ ขวบ เยาวชนต้องได้รับการศึกษาให้เปล่าในโรงเรียนประจำจนตลอดซึ่งดำเนินกิจการโดยฝ่ายกรมกองการศึกษา ได้รับการฝึกอบรมที่มุ่งเสริมส่งให้ผู้นั้นมีคุณค่าต่อรัฐ จักต้องมีมหาวิทยาลัยแห่งชาติเพื่อประชาชนเฉพาะผู้เป็นอภิสิทธิ์ชนที่มีความสามารถ เสริมหลักสูตรใหม่ให้ศึกษา เช่น ปรัชญา ศาสนา กฎหมาย ภาษาต่างประเทศ และวิทยาศาสตร์ตะวันตก

ข้อเสนอของซาโตะสะท้อนถึงสภาพชีวิตชาวญี่ปุ่นในหลายด้านแห่งปลายศตวรรษที่ ๑๙ โดยเฉพาะในด้านที่ไม่ใส่ใจใฝ่หาความรู้ ซากูมาก็ได้เสนอความคิดซึ่งต่อมารัฐบุรุษมากหลายได้นำไปใช้หลังปี ค.ศ.๑๘๖๘ บุคคลทั้งสองก็เช่นเดียวกันกับคนอื่นที่มีทรรศนะทำนองนี้ มีส่วนเสริมส่งกระบวนการทันสมัย แต่มิได้มีบทบาทโดยตรงในการที่จะมุ่งล้มล้างระบอบโดกุจาวา ซึ่งถือเป็นขั้นตอนแรกสุดไปสู่การสร้างความสำเร็จทันสมัย และเป็นกุญแจไปสู่ความสำเร็จผลอันที่จริงแล้ว ผลงานของปัญญาชนแห่งมิโต (Mito) ในต้นศตวรรษที่ ๑๙ มีความเกี่ยวข้องกับขั้นตอนนี้ของกระบวนการทางการเมืองมากกว่ามากนัก

แวนแคว้นมิโตปกครองโดยสามตระกูล ซึ่งแยกสาขามาจากตระกูลโดกุจาวา และเป็นศูนย์กลางของการศึกษาลัทธิขงจื้อ นับเป็นเวลาหลายชั่วคนแล้วที่ราชบัณฑิตแวนแคว้นนี้มีส่วนสำคัญในการบันทึกพงศาวดารของประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นในสมัยแรกเริ่ม บทบาทนี้ทำให้แวนแคว้นนี้ขึ้นชื่อในเรื่องความรักชาติ และให้ความสนใจเรื่องต่าง ๆ ร่วมสมัยมาก วิฤตการณ์ในการต่างประเทศซึ่งเกิดขึ้นในศตวรรษที่ ๑๙ ได้รับความสนใจมากจากแวนแคว้นนี้ ใน ค.ศ. ๑๗๙๗ ฟุจิตา (Fujita Yukoku) ได้เตือนเจ้าขุนนางผู้เป็นนายถึงอันตรายจากการที่รัสเซียอาจ

โจมตีญี่ปุ่น และไดวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลกลางที่อ่อนแอในการเตรียมรับมือรัสเซีย อีกทั้งกระตุ้นว่ามีโตซึ่งเป็นแคว้นชายฝั่งมีหน้าที่พิเศษในการปฏิบัติการในเรื่องดังกล่าวด้วยตนเอง เขาได้ระบุสองประการที่เป็นแกนแห่งความคิดของมิโตประมาณ ๖๐ ปีแล้ว คือ การสร้างกำลังและการปฏิรูป ผู้ปกครองประเทศต้องแสดงข้อแก้ไวดังกล่าวเพื่อประสานสามัคคีบำรุงขวัญกำลังใจ และทำให้ชัยชนะแน่นอนยิ่งขึ้น

ไอซาวา (Aizawa Seishisai) ได้ส่งเสริมความคิดนี้ในหนังสือของเขาชื่อ **Shinron** (New Proposal--ข้อเสนอใหม่) ซึ่งเขียนในปี ๑๘๒๕ และนักเขียนอีกคนชื่อฟูจิตา โตโก (Fujita Toko--เป็นบุตรชายของยูโกกุ) ก็เสริมส่งในหนังสือชื่อ **Hitachi obi** (Sash of Hitachi--) เขียนขึ้นเมื่อ ๒๐ ปี ภายหลัง ทั้งสองเรื่องได้กระตุ้นว่า สิ่งที่ต้องรีบทำด่วนคือปลุกใจชาวญี่ปุ่นให้ตื่นตัวต่อภัยอันตรายและให้สามัคคีกันในการป้องกันประเทศ แผนต่อไปมีความหมายบางประการ คือ การจัดหาอาวุธ เรือแบบตะวันตก การปฏิรูปการคลังเพื่อหาเงินมาซื้ออาวุธ และการชุบเลี้ยงผู้มีความรู้ความสามารถให้ดำเนินการบริหารเพื่อดำเนินตามแผนดังกล่าว แต่การฟื้นฟูวิญญานที่เคยคุ้นต่อความฟุ่มเฟือยและความเกียจคร้านไม่อาจจะบรรลุผลได้โดยการเดี่ยวเช็ญแนะนำมีเพียงประการเดียวคือ รัฐบาลต้องประกาศเด็ดขาด ห้ามการเรียกวาสินค้าต่างชาติและให้ต่อสู้เพื่อปกป้องการปิดประเทศ คำขวัญคือ “ซับอนารยชน” (jo-i) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เมืองท่าทั้งหลายต้องปิดต่อไป และให้ปฏิเสธการค้าขาย แม้จนถึงขั้นที่จะหมายถึงสงคราม

เมื่อถึงปี ๑๘๕๓ ปัญญาชนแห่งแคว้นมิโตก็ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการต่างประเทศ เขาเชื่อกันว่า ญี่ปุ่นจะมีพลังแห่งชาติและมีคุณภาพในโลกได้ก็โดยต้องมีความสามัคคีภายในประเทศก่อนเท่านั้น สิ่งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสงครามหรือการข่มขู่ที่จะรบ รัฐบาลกลางต้องไม่ประนีประนอมยอมความในการเจรจา แต่ก็เป็นคราวเคราะห์ที่เจ้าหน้าที่รัฐบาลกลางกลัวความพ่ายแพ้มากจนถึงขนาดอาจจะยินยอมประนีประนอมเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ความเป็นไปได้เช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาเรื่องความสามารถของรัฐบาลกลางในฐานะผู้นำและการถกเถียงก็เริ่มขยายวงเปลี่ยนไปสู่เรื่องอีกระดับ มีข้อแนะนำกันว่า โชกุนควรปรึกษาหารือกับขุนนางระดับสูงที่มีความคิดอ่านน่าเชื่อถือเป็นการเพิ่มเติมจากการที่ปรึกษาตนเองในหมู่ข้าราชการบางคนชี้ว่า องค์จักรพรรดิจะทรงเป็นเป้าหมายของรัฐบาลแห่งชาติเพื่อสร้างความสามัคคีเหนือความจงรักภักดีอื่น เพื่อเป็นการค้าประกันความสำเร็จผลดังกล่าว

ทฤษฎีเรื่องจักรพรรดิราชย์นั้นค่อนข้างจะแฝงตัวซ่อนเร้นอยู่ในความคิดญี่ปุ่น

ในศตวรรษที่ ๑๘ ทฤษฎีนี้เริ่มปรากฏตัวเด่นมากขึ้นเพราะได้มีความพยายามที่จะฟื้นฟูศาสนาชินโตซึ่งเป็นพื้นฐานของวรรณกรรมหลักและสังคม ผู้พยายามฟื้นฟูคือบัณฑิต โมตอริ โนรินางา (Motoori Narinaga, ค.ศ. ๑๗๓๐-๑๘๐๑) ผลงานของเขามีส่วนปลูกฝังความคิดหลักประการหนึ่งของชินโตขึ้นมาใหม่ ซึ่งมีความสำคัญทางการเมืองอย่างใหญ่หลวง กล่าวคือ จักรพรรดิทรงสืบพระราชวงศ์มาจากสุริยเทพี จึงทรงมีพระราชอำนาจในทางโลกโดยชอบธรรม และโดยข้อเท็จจริงนั้น ญี่ปุ่นก็ถูกสร้างขึ้นให้ยิ่งใหญ่เหนือดินแดนอื่น องค์ประกอบชาตินิยมในแนวความคิดนั้นปรากฏเด่นชัดในศตวรรษที่ ๑๙ โดยนักหนังสือพิมพ์ชื่อฮิราตา (Hirata Atsutane, ค.ศ. ๑๗๗๖-๑๘๔๓) เขาได้เขียนว่า “ชาวญี่ปุ่นต่างจากชนชาติอื่นและเหนือกว่าชนชาติอื่นโดยสิ้นเชิงคือ จีน อินเดีย รุสเซีย ฮอลแลนด์ สยาม กัมพูชา และประเทศอื่น ๆ ในโลก”^{๑๓} เป็นแนวความคิดปลูกปลอบใจสำหรับผู้ที่รู้ว่าบรรดาประเทศทางตะวันตกมีอำนาจและเต็มใจที่จะใช้อำนาจเหนือญี่ปุ่น

ความคิดชินโตใหม่ (Neo-Shinto) ของลักษณะนี้มีอิทธิพลพอสมควรในแวดวงนักเขียนเรื่องเกี่ยวกับตะวันตก เพราะเป็นวงการผู้ต่อต้านตะวันตกอันเนื่องมาจากความหวาดกลัวและหวาดระแวงโดยเหตุตะวันตกลวงล้ากำกวมเข้าไป แนวคิดนี้ยังช่วยให้จิตใจของกลุ่มนี้หันไปสู่องค์จักรพรรดิเป็นเครื่องมือในการประสานความแตกร้างทางการเมือง ความแตกแยกนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากผลของการที่ตระกูลโตกูงาวามีความยิ่งใหญ่ขึ้น และส่วนหนึ่งก็เกี่ยวพันไปถึงชนชั้นซามูไร ที่มีโชกุนเป็นผู้นำ โชกุนจึงมิใช่เป้าหมายแห่งความรักภักดี ในขณะที่จักรพรรดิผู้ทรงอยู่เหนือสิ่งอื่นใดเป็นแกนกลางที่แท้จริง จึงเกิดคำขวัญว่า “ถวายพระเกียรติแด่พระเจ้าจักรพรรดิ” (son-no) เสริมความแข็งแกร่งแก่สิ่งที่เรียกร้องมานานแล้ว คือ การขับไล่อนารยชน

โดยวิธีนี้ นโยบายต่างประเทศได้เชื่อมประสานกับประเด็นต่าง ๆ ของการเมืองภายในประเทศประการหนึ่ง ด้วยเหตุที่ถือกันว่าการปฏิรูปการเมืองและเศรษฐกิจเป็นส่วนสำคัญยิ่งของการเตรียมพร้อมป้องกันตนเอง ประการที่สอง ด้วยเหตุที่ผู้คนเริ่มมองมุ่งไปที่องค์จักรพรรดิเป็นป่อเกิดแห่งความสามัคคี เมื่อยามเผชิญการคุกคามจากต่างชาติ ทั้งนี้มิได้หมายความว่าความเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นการโจมตีอำนาจของระบอบโตกูงาวา แม้จะเป็นแนวความคิดที่อันตรายอย่างยิ่งก็ตาม วรรณกรรมร่วมสมัยได้แสดงแนวความคิดดังกล่าวโดยมิได้ส่อไปในแนวทางที่จะคุกคามเพื่อล้มล้างระเบียบแบบแผนหลัก เมื่อบัณฑิตแห่งมิโต พูดถึงการปฏิรูปนั้นหมายความว่าถึงนโยบายที่จะทำดีที่สุดแก่สังคมดังที่เป็นอยู่ เมื่อพูดถึง “การถวายพระเกียรติแด่องค์

จักรพรรดิ” นั้น หมายถึงการเสริมอำนาจแก่โชกุนในยามที่เกิดความไม่สงบโดยอ้างพระนามของจักรพรรดิเพื่อประโยชน์แก่การปกครอง หนทางไปสู่ความสามัคคีต้องเป็นหนทางที่ต้องผ่านความจงรักภักดีตามลำดับชั้น ดังที่ขุนนางแห่งมิโตชื่อโตกุงาวา นาริเอกิได้เขียนเมื่อ ค.ศ. ๑๘๔๒ ว่า :

“ถ้าโชกุนเป็นผู้นำในการแสดงความคารวะแด่องค์จักรพรรดิ ทั้งประเทศย่อมจะสมานสามัคคีกันโดยธรรมชาติวิสัย แต่ก็ถือว่าสำคัญที่ว่า แต่ละคนควรรักษาฐานะเฉพาะของตน ซามูไรแสดงความคารวะต่อนายเหนือหัวของตน ขุนนางแสดงความนับถือต่อโชกุน โชกุนแสดงความคารวะแด่พระเจ้าจักรพรรดิ”^{๑๔}

เป็นการยากสำหรับใครก็ตามที่จะถือว่านี่เป็นการล้มล้างระบอบการปกครอง

เหตุการณ์ระหว่าง ค.ศ.๑๘๕๓-๖๐ (ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป) ได้ทำให้ความคิดของสำนักความคิดแห่งมิโตเป็นพื้นฐานแก่ความเคลื่อนไหวที่จะต่อต้านโตกุงาวา เมื่อถึงเวลานั้นความคิดได้แพร่หลายโดยสื่อการเขียนและการสั่งสอนเป็นการส่วนตัวของเหล่าบัณฑิตแห่งสำนักความคิดนั้น เช่น ฟุจิตา (Fujita Toko) และไอซาวา (Aizawa Seishisai) คนแรกมีชีวิตอยู่มาจนถึง ค.ศ.๑๘๕๕ คนที่สองอยู่มาจนถึง ค.ศ.๑๘๖๓ กิตติศัพท์ของสองคนเลื่องลือมากจนมีผู้ทำการศึกษากันอยู่ คนอื่นเคยพบพวกนี้ที่เอโดะ หรือได้เรียนรู้ทัศนคติของพวกนี้จากผู้อื่นอีกทอดหนึ่ง จนอาจจะกล่าวได้ว่า ซามูไรส่วนใหญ่แห่งสมัยนั้นรู้จักอย่างน้อยที่สุดก็คำขวัญของสำนักนั้น

นี่คือความสำคัญยิ่ง แต่หนทางแน่นอนที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบาย ซึ่งแตกต่างจากความคิดก็คือต้องผ่านนายของตน ชื่อ นาริเอกิ ซึ่งมีบทบาทเสริมสร้างความสำเร็จแก่กลุ่มนั้นมาก ใน ค.ศ.๑๘๔๒ เขาต่อต้านแผนของมิซึโนที่จะย่อหย่อนการปิดประเทศ โดยกล่าวว่า เป็นความขลาดกลัว ใน ค.ศ.๑๘๔๖ เขากระตุ้นอาเบ มาซาฮิโร (Abe Masahiro) กรรมการอาวุโสของคณะที่ปรึกษาแห่งรัฐ ให้ดำเนินการจัดการแปลหนังสือฮอลันดาที่เกี่ยวกับวิทยาการทหาร ใน ค.ศ.๑๘๕๓ และต่อมาภายหลังเขาได้ต่อต้านการผ่อนปรนทางการทูตและส่งเสริมให้รัฐบาลกลางปฏิรูป เนื่องจากอาเบมิได้เป็นแต่ผู้อาวุโสในตระกูลโตกุงาวาเท่านั้น หากแต่เขายังมีความผูกพันใกล้ชิดกับสองตระกูลใหญ่ของราชสำนักและขุนนางวงนอกมากมายด้วยโดยผ่านการสมรสของธิดาหลายคนของเขาและการมีบุตรบุญธรรมมากมายผูกพันกับตระกูลเหล่านั้น

ข้อเสนอแนะของเขาจึงไม่อาจจะมองข้ามหรือเพิกเฉยได้ง่ายนัก ภายในแวนแคว้นของเขาเอง เขามีอิสระเสรีที่จะทำหลายอย่างโดยโชกุนมิได้แทรกแซง เขาจึงเตรียมพร้อมสำหรับการต่อสู้ที่กำลังจะมาถึง การปฏิรูปการคลังและบริหารราชการของเขากลายเป็นแบบอย่าง เขาได้ส่งเสริมการศึกษาและการใช้เทคนิคตะวันตกที่มีความสำคัญทางทหาร ทำให้มิโตเป็นแวนแคว้นแนวหน้าในขบวนการทันสมัยในทศวรรษที่ ๑๘๕๐ โดยมีอุตสาหกรรมเหล็ก การต่อเรือแบบตะวันตกขนาดเล็กใน ค.ศ.๑๘๕๘ ในขณะเดียวกัน แผนการของเขาก็ทำให้เขามีความขัดแย้งกับอำนาจส่วนกลาง ใน ค.ศ.๑๘๔๔ เขาได้เริ่มหล่อปืนใหญ่โดยมิได้ขออนุญาตรัฐบาลกลาง เป็นการล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ระเบียบว่าด้วยความมั่นคงภายใน เขาจึงถูกปลดจากการเป็นผู้ว่าการแคว้นแล้วบุตรชายเขาได้รับตำแหน่งแทน แต่โดยส่วนตัวแล้ว เขาก็ยังมีบารมีมากล้นให้เขามีอำนาจครอบงำนโยบายต่าง ๆ ของมิโต จนเมื่อเขาสิ้นชีพใน ค.ศ.๑๘๖๐

นาริเอกิและแคว้นมิโต มิได้ใช้เทคโนโลยีตะวันตกเพื่อต่อต้านตะวันตกไปตามลำพัง ยังมีคนอื่นอีกมากที่ดำเนินการทำนองนี้เพียงแต่มิได้ให้เหตุผลการกระทำของตนด้วยหลักเหตุผลความจงรักภักดีและความรักชาติ แวนแคว้นมากมาย รวมทั้งรัฐบาลกลางเองด้วยได้ส่งเสริมการศึกษาศิลปวิทยาการฮอลันดา และจัดสำนักแปลขึ้น มีหนึ่งหรือสองแวนแคว้นที่มีทรัพยากรธรรมชาติทางเศรษฐกิจที่จำเป็น ได้พยายามจะทดลองใช้ความรู้ที่เรียนรู้มา เช่น แคว้นฮิเซน (Hizen) และสัทสุมา ฮิเซนมีผู้นำคือนาเบชิมา (Nabeshima Kanso, ค.ศ.๑๘๒๔-๗๑) เป็นเจ้าขุนนางระดับสูงตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๓๑ ถึง ค.ศ.๑๘๖๑ และชิมาซุ (Shimazu Nariakira, ค.ศ.๑๘๐๙-๕๘) เป็นเจ้าขุนนางระดับสูงของสัทสุมาตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๕๑ ถึง ค.ศ.๑๘๕๘

นาเบชิมา (Nabeshima) ในฐานะที่ต้องรับผิดชอบต่อการป้องกันเมืองนางาซากิ สามารถแก้ปัญหาเรื่องการหล่อปืนใหญ่ โดยได้รับความสนับสนุนจากโชกุนและคำแนะนำทางด้านเทคนิคจากฮอลันดา ใน ค.ศ.๑๘๕๐ แวนแคว้นของเขาประสบความสำเร็จเป็นแห่งแรกในการสร้างเตาหลอมแร่ธาตุใช้เบี่ยงเบนความร้อนและเปลวไฟ (Reverberatory furnace) ทำให้ได้รับเหล็กคุณภาพสูงกว่าแทนทองแดงในการหล่อปืนใหญ่ที่ทันสมัย การผลิตปืนใหญ่ได้เริ่มขึ้นใน ค.ศ.๑๘๕๓ จากนั้นก็มีการประยุกต์เทคโนโลยีในการผลิตอาวุธให้รัฐบาลกลาง โดยแวนแคว้นต่าง ๆ เช่น สัทสุมาและฮิเซนส่งคนมาเรียนงาน แคว้นฮิเซนได้ให้ความสนใจเรื่องผลิตปืนใหญ่แล้วถัดมาก็เป็นการต่อเรือ โดยเริ่มประสบความสำเร็จจากตัวแบบอย่างก่อน แล้วจึงสั่งสร้างโรงงานต่อเรือจากฮอลันดาใน ค.ศ.๑๘๕๖ กิจการต่อเรือค่อนข้างจะแพงมาก จึงต้องโอนให้เป็นกิจการของรัฐ

ใน ค.ศ. ๑๘๕๙ แต่แม้จะขาดโรงงานแล้ว อิเซนก็ยังสามารถผลิตหม้อน้ำของเรือได้ใน ค.ศ. ๑๘๖๑ และต่อเรือกลไฟขนาดเล็กได้ใน ค.ศ. ๑๘๖๕ ปีต่อมา บริษัทอังกฤษได้ลงนามใน ข้อตกลงร่วมกิจการกับบริษัทพ่อถ่านหินทาคาชิมา (Takashima)

พัฒนาการเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นเมื่อญี่ปุ่นต้องเปิดเมืองท่าใน ค.ศ. ๑๘๕๘ แต่นับว่าสำคัญ ก็เพราะพัฒนาการเหล่านี้ส่วนใหญ่ล้วนเกิดขึ้นก่อนปีนั้นนานแล้ว ดังตัวอย่างแคว้นสัทสุมาที่ ได้พยายามปรับปรุงกรรมวิธีผลิตปืนใหญ่ ซึ่งเริ่มในสมัยของซุโซ (Zusho Hiromichi) ใน ค.ศ. ๑๘๔๒ และได้ผลิตปืนโดยใช้เทคนิคตะวันตกใน ค.ศ. ๑๘๔๖ เมื่อชิมาซุ (Shimazu Nariaki) ได้เป็นขุนนางระดับสูง ความเปลี่ยนแปลงได้เพิ่มขึ้นทั้งในด้านอัตราเรือ และขนาดขอบเขตของ ความเปลี่ยนแปลง ใน ค.ศ. ๑๘๕๒ ผู้ชำนาญการปืนใหญ่ได้รับคำสั่งให้ฝึกปรือแบบตะวันตก ในขณะเดียวกันใน ค.ศ. ๑๘๕๓ ได้มีการสร้างเตาหลอมใช้ความร้อนและเปลวไฟเบี่ยงเบน และเตาหลอมที่ใช้ลมเป่าตามแบบอย่างของอิเซน ทำให้สัทสุมาสามารถผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ ทันสมัยออกมาได้ ในปีเดียวกันได้มีการเรียนวิธีฝึกพลทหารแบบฮอลันดา ซามูไรตามปราสาท- เมืองได้ถูกจัดเป็นกลุ่มเข้ารับการฝึก และได้มีการจัดตั้งพลทหารม้าตามแบบฝรั่งเศส ใน ค.ศ. ๑๘๕๖ สัทสุมาได้เริ่มฝึกซามูไรอาสาสมัครให้เป็นทหารเรือแบบตะวันตก ก่อนหน้านั้นได้มีการสร้างอุต้อเรือที่คาโกชิมา (Kagoshima) และสร้างเรือกลไฟ แม้ว่าเรือทันสมัยของ แคว้นแคว้นต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นเรือสั่งต่อซื้อจากเมืองนอกก็ตาม คือใน ค.ศ. ๑๘๕๔- ๑๘๖๘ สั่งต่อเรือ ๑๗ ลำ จากในจำนวนทั้งหมด นอกจากนั้นก็ได้จัดตั้งอุตสาหกรรมประเภทที่มิได้ สนองตอบจุดประสงค์ทางทหาร อุตสาหกรรมเหล่านี้ล้วนได้ถูกสร้างหรือปรับปรุงโดยใช้ เทคโนโลยีใหม่ อีกทั้งมีโรงงานผลิตเครื่องหนัง กระดาษ อุปกรณ์ เหล็ก เครื่องแก้ว เครื่องกระ- เบื่องเคลือบ ความเติบโตใหญ่ของกิจกรรมประเภทนี้รวดเร็วเห็นผลประจักษ์ชัดมาก นักท่องเที่ยว ฮอลันดาคนหนึ่งเยือนญี่ปุ่น ใน ค.ศ. ๑๘๕๘ ก่อนการเปิดประเทศญี่ปุ่นเต็มที่หลายเดือน เขาได้ คาดมีคนทำงานตามโรงงานประมาณ ๑,๒๐๐ คน

ในพื้นที่ปกครองของรัฐบาลกลาง นักปฏิรูปทหารปฏิบัติการค่อนข้างจะคืบหน้าช้ มาก เช่น ใน ค.ศ. ๑๘๕๑ นายทากาชิมา (Takashima Shuhan) เจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยในเมืองนางาซากิ พยายามเกลี้ยกล่อมให้เอโดะตัดแปลงการฝึกปรือแบบตะวันตกและใช้ปืนทันสมัยแบบที่เขาสั่ง ซื้อจากฮอลันดา เขาได้รับคำสั่งให้จัดตั้งโรงเรียนฝึกปรือแบบทหารตะวันตก แต่ก็ทำให้มีผู้หวาด ระแวง อิจิดาริชยาและมีผู้ที่หัวเก่าสมคบคิดกันขัดขวางจนเขาถูกจองจำในปีต่อมา ชะตากรรมนี้ ก็ปรากฏแก่บัณฑิตหัวฮอลันดาอีกหลายคน แม้รัฐบาลกลางเองจะรู้ดีถึงคุณประโยชน์ของการ

จัดตั้งสำนักงานแปลตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๐๘ อันที่จริงแล้ว โชกุนมิได้ดำเนินการสร้างความทันสมัยเท่าใดนัก จนเมื่อเปอร์รี่มาถึงใน ค.ศ.๑๘๕๓ ถึงกระนั้น ความก้าวหน้าก็ช้ามาก และขึ้นอยู่กับฝ่ายเทคนิคตะวันตก โรงเรียนทหารเรือที่มีครูสอนลันดาจัดตั้งขึ้นใน ค.ศ.๑๘๕๕ การต่อเรือที่ยูราคา และชิโมดา (Shimoda) เริ่มใน ค.ศ.๑๘๕๔-๕๖ ใน ค.ศ.๑๘๕๗ นางาซากิเริ่มตั้งโรงงานหล่อเหล็ก โดยความช่วยเหลือของต่างชาติอีก และจัดตั้งเสร็จใน ค.ศ.๑๘๖๑ แม้ว่าจะมีอะไหล่ในการซ่อมเรือไม่เพียงพอนัก ดังนั้นรัฐบาลกลางจึงขอความช่วยเหลือจากฝรั่งเศส และเริ่มดำเนินการขนาดใหญ่แต่โฉมหน้านี้อยู่ในสมัยที่ระบอบการปกครองกำลังเสื่อม และเป็นเรื่องที่จะพิจารณาได้ดีที่สุดในบทต่อไป

ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า รัฐบาลกลางปฏิบัติการช้าเกินไป และมีความคิดจินตนาการน้อยเกินไป ปล่อยให้แคว้นต่าง ๆ ริเริ่มขบวนการทันสมัยเอง ทำให้แคว้นเหล่านี้เมื่อปฏิรูปการคลังแล้วก็สามารถพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวได้ และผู้นำแคว้นเหล่านี้ก็มักจะมองเห็นความจำเป็นในการพัฒนาด้วย ดังนั้นช่องว่างเดิมที่เคยกีดกันให้คู่แข่งเป็นเบี้ยล่างของตระกูลโตกูงาวาามหาหนึ่งศตวรรษก็ค่อย ๆ ลดลงและแคบเข้า โดยเหตุความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเหตุข้างต้นดังกล่าว การทหารของรัฐบาลกลางมีประสิทธิผลถึงระดับเหนือกว่าศัตรูคู่แข่งไม่มากนัก อำนาจสิทธิ์ขาดจึงถูกลิดรอนลงตามส่วน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยนี้มิได้ทำให้ระบอบการปกครองต้องล้มลงไป การเจรจาทำสนธิสัญญาของปี ค.ศ.๑๘๕๓-๘ และกรณีพิพาททางการทูตในเวลาต่อมามากกว่าที่สะท้อนแสดงถึงความสามารถที่จะทำให้เป็นที่พอใจตามเสียงเรียกร้องของตะวันตก และทำให้เสียงวิพากษ์วิจารณ์จากภายในสงบลงได้ สองปัจจัยนี้ทำให้เกิดความเข้มข้นสำคัญยิ่ง เพราะเป็นเรื่องที่รู้กันทั่วไปและเป็นประจักษ์พยานถึงความอ่อนแอของตัวระบอบการปกครอง

เหตุการณ์เดียวกันนี้ย่อมจะผันแปรความรู้ในเรื่องตะวันตกคุกคามซึ่งแพร่ไปทั่วญี่ปุ่นให้เป็นเรื่องใกล้เคียงกับลัทธิชาตินิยมในความหมายของตะวันตกสมัยใหม่ การลงนามในสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่ไร้ความเสมอภาค พร้อม ๆ กับความล้มเหลวทางทหารดังเห็นได้จากการที่เรือตะวันตกยิงกราดโจมตีเรือโจรสลัดทำให้ผู้คนเกิดความรู้สึกต่อต้านตะวันตกและเกิดความสำนึกในสิ่งที่มีหมายถึงความเป็นญี่ปุ่นด้วย สิ่งนี้ถือเป็นผลกระทบที่สำคัญยิ่งต่อการเมือง ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เร่งกระตุ้นให้แสวงหาพลังแห่งชาติ และดังนั้นพลังสามัคคีในอีกด้านหนึ่งก่อให้เกิดความเคลื่อนไหว ที่มุ่งไปสู่ความรักชาติแบบใหม่ ซึ่งถือประเทศชาติมากกว่ามณฑลหรือแคว้นแคว้นเป็นศูนย์แห่งความจงรักภักดี ในอีกด้านหนึ่งเป็นพื้นฐานแห่งอารมณ์ที่จะโจมตีระบอบโตกูงาวาที่ประสบความล้มเหลวในหน้าที่ที่จะปกป้องเกียรติยศของประเทศชาติ